

Jvairūs klausimai

1. Ar tėvai pažeidžia vaiko teises ir yra teisinė atsakomybė, jeigu nepilnametis vaikas šeimoje maitinamas žaliavalgiškai / veganiškai ribojant kitokį maistą?

Atsakymas. Jeigu tėvai nesirūpina savo vaikų sveikata, jų tinkamu auklėjimu, priežiūra, ugdymu, tinkamų buitinių sąlygų sudarymu ir kita, tai reiškia, jog jie nevykdo savo konstitucinės pareigos, tokiais atvejais įstatymų leidėjas yra įtvirtinęs tėvų valdžios apribojimo institutą (Civilinio kodekso 3.180 str.). Šis vaiko teisių ir interesų apsaugos ir gynimo būdas taikomas siekiant išsaugoti vaiko sveikatą bei sudaryti normalias auklėjimo ir gyvenimo sąlygas bei perspėti tėvą (motiną) dėl tinkamo tėvų valdžios įgyvendinimo. Tėvų valdžios apribojimas gali būti neterminuotas arba laikinas. Pagal Civilinio kodekso 3.180 straipsnį neterminuotas tėvų valdžios apribojimas taikomas tuomet, kai tėvai (tėvas ar motina) vengia atlikti savo pareigą auklėti vaikus, piktnaudžiauja tėvų valdžia, žiauriai elgiasi su vaiku, daro žalingą įtaką vaikams savo amoraliu elgesiu arba nesirūpina vaikais ir kai nėra duomenų, kad situacija gali pasikeisti.

Tačiau tėvų valdžios apribojimo institutas atlieka ne tik nubaudimo, bet ir auklėjamąją, prevencinę funkciją, todėl laikinas tėvų valdžios apribojimas gali būti taikomas kaip prevencinė priemonė tėvams, kad jie pakeistų savo elgesį ir gyvenimo būdą, taip pat kaip būdas apsaugoti vaiką nuo būsimos žalos, nelaukiant, kol ši jam bus padaryta. Terminuotai ar laikinai tėvų valdžią apriboti galima tik teismo sprendimu. Minėto kodekso 3.182 str. 2 d. nustatytas asmenų ratas, kurie turi teisę kreiptis į teismą dėl tėvų valdžios apribojimo. Ieškinį dėl laikino ar neterminuoto tėvų valdžios apribojimo gali pareikšti vienas iš tėvų, vaiko artimieji giminaičiai, valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija, prokuroras ar vaiko globėjas (rūpintojas).

2. Ar nebus pažeistos kitų pacientų teisės ar jie nediskriminuojami Pirminės sveikatos priežiūros centruose (ar kitose gydymo įstaigose), jei bus organizuotas atskiras laikas ir tvarka (lengvesnis prieinamumas) tik jaunimui teikiamoms paslaugoms? T.y., kai suteikiamas jaunimui prioritetas:

- Nepabloginant paslaugų teikimo sąlygų kitiems asmenims;
- Kai pagerinamos jaunimui teikiamų paslaugų prieinamumas kitų amžiaus grupių asmenų sąskaita (kai tai numatyta teisiniuose dokumentuose ir kai tokie prioritetai nėra teisiškai reglamentuoti).

Atsakymas. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatyme nustatyta, kad pacientas turi teisę į kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas (3 str. 1 d.). Tokio „lengvesnio prieinamumo“ nepilnamečiams pacientams nustatymas turėtų nepažeisti, kitų pacientų teisės į kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas. Tai patvirtina Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo nuostata, kad asmens sveikatos priežiūros įstaigai privaloma užtikrinti lygias pacientų teises į teikiamas sveikatos priežiūros paslaugas (45 str. 6 p.).

Kita vertus nustatant tokią tvarką reikėtų įvertinti Lygių galimybių įstatymo nuostatas, kurios nustato, kad Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės

padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Įvertinus aukščiau išdėstytą teisinę reglamentaciją darytina išvada, kad įstaigai nustačius atskirą pacientų priėmimo laiką ir tvarką (lengvesnis prieinamumas) remiantis tik amžiaus kriterijumi, galimai būtų diskriminuojami pacientai nepapuoiantys į atitinkamą amžiaus grupę.

3. Kaip teisiškai traktuojamas paauglio / jaunuolio amžius? Pvz. ką reiškia 16 metų: 15 metų 11 mėn. ir 29 d.? Jei jau suėjo 16 (pilni metai), jau jam nebereikia tėvų sutikimo sveikatos paslaugoms (pvz. abortui)? Ką reiškia 18 metų? Ar medikai turi teisę atsižvelgti į tai, kad jaunuolis pakankamai fiziškai ir psichiškai subrendęs pats atsakyti už savo sveikatą, nors faktiškai (teisiškai) taip dar nėra?

Atsakymas. Tokios sąvokos kaip „paauglio / jaunuolio amžius“ nėra teisiškai apibrėžtos. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme nustatyta, kad vaikas yra žmogus, neturintis 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymai numato kitaip (3 str.). Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas nustato nuo kokio amžiaus pacientas gali savarankiškai spręsti dėl sveikatos priežiūros paslaugų. Pacientui nuo 16 metų sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos tik su jo sutikimu, išskyrus būtiniosios medicinos pagalbos paslaugų teikimo atvejus, kai pacientas negali savo valios išreikšti pats. Nepilnamečiam pacientui iki 16 metų sveikatos priežiūra teikiama tik su jo atstovų sutikimu, išskyrus būtiniosios medicinos pagalbos paslaugų teikimo atvejus. Nepilnametis pacientas iki 16 metų, kuris, gydytojo pagrįsta nuomone, išreikšta medicinos dokumentuose, gali pats teisingai vertinti savo sveikatos būklę, turi teisę savarankiškai kreiptis ir spręsti dėl jam reikiamų sveikatos priežiūros paslaugų teikimo, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus (14 str.).

Darytina išvada, kad iki 16 metų amžiaus pacientui sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos tik su jo atstovo sutikimu. Tačiau išskirtiniais atvejais pacientas, kuriam dar nėra 16 metų, turi teisę savarankiškai kreiptis ir spręsti dėl jam reikiamų sveikatos priežiūros paslaugų teikimo, tačiau tokia paciento galimybė privalo būti patvirtinta pagrįsta gydytojo nuomone, raštu konkretaus paciento medicinos dokumentuose.

4. Ar gali visuomenės sveikatos biuras savivaldybėje kviesti asmens sveikatos specialistus iš Pirminės sveikatos priežiūros įstaigos (turinčios licenciją) teikti tam tikras paslaugas jų patalpose? Pavyzdžiui, ar galima įdarbinti dietologą / dietistą ar kineziterapeutą savivaldybių visuomenės sveikatos biuruose teikti paslaugas pagal savo profesiją.

Atsakymas. Sveikatos priežiūros įstaigų įstatyme nustatyta, kad įmonės, įstaigos gali teikti sveikatos priežiūros paslaugas tik gavusios licenciją ir įregistruotos Valstybiniame sveikatos priežiūros įstaigų registre (15 str. 1 d.). Asmens sveikatos priežiūros įstaigai privaloma teikti tik tas asmens sveikatos priežiūros paslaugas, kurios nurodytos įstaigai išduotoje licencijoje (45 str. 3 p.).

Todėl darytina išvada, kad licencija sveikatos priežiūros veiklai privaloma ne tik sveikatos priežiūros specialistui (gydytojui), tačiau ir juridiniam asmeniui, kuriame tos paslaugos faktiškai teikiamos. Sveikatos priežiūros paslaugos įstaigoje, neturinčioje sveikatos priežiūros veiklos licencijos, būtų teikiamos neteisėtai, o atsakingi asmenys už tokios veiklos vykdymą būtų traukiami atsakomybėn teisės aktų nustatyta tvarka.

Klausimai daugiau susiję su sveikatos priežiūros sistema, informuoto sutikimo ir konfidencialumo klausimais:

5. Ar galima atskleisti asmens tapatybę tėvams/medikams/policijai, šeimos nariams, jei asmuo (nepilnametis) praneša apie ketinimą/bandymą nusizudyti arba nužudyti kitus konsultacijos pas šeimos gydytoją, VS specialistą, psichologą metu? Ar turėtų (turi tokią teisę, moralinę pareigą) informuoti tėvus/medikus/policiją, šeimos narius kiti pirmojo kontakto specialistai (pavyzdžiui, policininkas, socialinis darbuotojas, treneris, klubo vadovas ir pan.) sužinoję apie tokius jaunuolio ketinimus?

Atsakymas. Informacijos kuomet nereikalaujamas paciento sutikimas teikimą reglamentuoja Informacijos apie pacientą valstybės institucijoms ir kitoms įstaigoms teikimo tvarka, patvirtinta Sveikatos apsaugos ministro 2001 m. vasario 1 d. įsakymu Nr. 65. Joje numatyta, kad vadovaudamasi Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais, sveikatos priežiūros įstaiga informaciją apie pacientą pateikia savo iniciatyva ir be paciento sutikimo šiais atvejais: 1) kai reikia pranešti apie nusikaltimą; 2) savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyriams pagal vaiko gyvenamąją vietą arba pagal sveikatos priežiūros įstaigos vietą nedelsiant esant būtinumui ginti vaiko teises ir interesus, taip pat esant pagrįstu įtarimu, kad pažeistos vaiko teisės; 3) kitais atvejais. Teikiamą informaciją apie pacientą pasirašo gydantis ar gydęs gydytojas ir skyriaus, kuriame yra ar buvo gydomas (konsultuojamas) pacientas, vedėjas. Lydraštį pasirašo sveikatos priežiūros įstaigos vadovas ar jo įgaliotas asmuo.

Esant situacijai, kuomet yra sveikatos priežiūros specialistui yra pagrindas manyti, kad gali būti siekiama įvykdyti nusikaltimą arba yra pažeidžiamos vaiko teisės ir teisėti interesai privaloma apie tai pranešti kompetentingai įstaigai. Taip pat būtina atkreipti dėmesį, kad sveikatos priežiūros specialistas pranešimą kompetentingai įstaigai turi pateikti ne individualiai, o per įstaigos, kurioje jis dirbą administraciją su įstaigos vadovas ar jo įgaliotas asmuo asmens pasirašytu lydraščiu.

6. Ar būtina informuoti tėvus/globėjus, jei nepilnametė mergina ieško galimybių atlikti abortą?

Atsakymas. Šiuo konkrečiu atveju sprendimą dėl informacijos pateikimo turėtų priimti sveikatos priežiūros įstaiga, kaip tai nurodyta Informacijos apie pacientą valstybės institucijoms ir kitoms įstaigoms teikimo tvarkoje, patvirtintoje Sveikatos apsaugos ministro 2001 m. vasario 1 d. įsakymu Nr. 65. Minėtoje tvarkoje sąrašas atvejų, kuomet pateikiant informaciją apie pacientą neprivaloma gauti jo sutikimą, nėra baigtinis. Minėtos tvarkoje nurodyta, kad sveikatos priežiūros įstaiga informaciją apie pacientą pateikia savo iniciatyva ir be paciento sutikimo tvarkoje neįvardintais, t. y. kitais atvejais. Atitinkamais atvejais, koku būtu galima laikyti ir šį atvejį, sveikatos priežiūros specialistui palikta diskrecijos teisė pačiam nuspręsti, ar, atsižvelgiant į nepilnamečio paciento teises ir interesus, yra poreikis apie jo sveikatos būklę informuoti jo tėvus (globėjus).

7. Ar gali būti taikomas priverstinis nepilnamečio gydymas, pavyzdžiui, anoreksijos/bulimijos ar kitų ligų atveju, jei problemą identifikuoja visuomenės sveikatos specialistas/psichologas, ar kitas pirmojo kontakto specialistas (policininkas, socialinis darbuotojas, treneris, klubo vadovas ir pan.)? Ar jis gali apie tai pranešti šeimos gydytojui, tėvams/šeimos nariams?

Atsakymas. Pacientui nuo 16 metų sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos tik su jo sutikimu, išskyrus būtinosios medicinos pagalbos paslaugų teikimo atvejus, kai pacientas negali savo valios išreikšti pats. Nepilnamečiam pacientui iki 16 metų sveikatos priežiūra teikiama tik su jo atstovų sutikimu, išskyrus

būtiniosios medicinos pagalbos paslaugų teikimo atvejus. Ligoniai, asmenys, įtariami, kad serga pavojingomis ar ypač pavojingomis užkrečiamosiomis ligomis, asmenys, turėję sąlytį, ar šių ligų sukėlėjų nešiotojai turi būti hospitalizuojami ir (ar) izoliuojami, tiriami ir (ar) gydomi privalomai, kaip tai nustatyta Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymas 8 str. 2 d., taip pat Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymo 16 str. nustatyta, kad be paciento sutikimo gydymas negali būti skiriamas, išskyrus atvejį, kai pacientas yra priverstinai hospitalizuotas dėl šio įstatymo 27 str. nurodytų aplinkybių: „asmuo, sergąs sunkia psichikos liga ir atsisakąs hospitalizavimo, gali būti hospitalizuojamas prievarta tik jeigu yra reali grėsmė, kad jis savo veiksmais gali padaryti žalą savo arba aplinkinių sveikatai ar gyvybei.“

Asmuo priverstinai hospitalizuojamas ir gydomas gali būti tik išskirtiniais atvejais, tuomet kai serga pavojingomis ar ypač pavojingomis užkrečiamosiomis ligomis ar kai serga sunkia psichikos liga, jeigu yra reali grėsmė aplinkinių sveikatai ar gyvybei. Hospitalizavimui dėl sunkios psichikos ligos, jeigu jis vykdomas ilgiau nei dvi paras, privaloma gauti teismo leidimą.

8. Lietuvos teisės aktuose yra painiava: vienur minimi sveikatos priežiūros specialistai, kitur asmens sveikatos priežiūros įstaigos ir specialistai. Kaip tarp jų inkorporuojami visuomenės sveikatos specialistai? Ką jiems galima žinoti ir kitiems pateikti, ko ne? Pvz.:

- LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (Žin., 1996, Nr. 63-1479) 10 straipsnis. Asmens duomenų tvarkymas sveikatos apsaugos tikslais 1. Asmens duomenis apie **asmens sveikatą** (jos būklę, diagnozę, prognozę, gydymą ir kt.) gali tvarkyti **įgaliotas sveikatos apsaugos sistemos darbuotojas**. Asmens sveikatos paslaptis turi būti saugoma pagal Civilinį kodeksą, pacientų teises reglamentuojančius įstatymus ir kitus teisės aktus
- Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. 6.736 straipsnis. Informacijos teikimas 1. **Asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikėjas** negali jokiems kitiems asmenims be paciento sutikimo suteikti informacijos apie pacientą arba sudaryti sąlygų gauti oficialių dokumentų, nurodytų šio kodekso 6.733 straipsnyje, kopijas. Jeigu informacija kitiems asmenims vis tiek teikiama, ji gali būti teikiama tiek, kiek tai nedaro žalos paciento ar kito asmens privataus gyvenimo interesams. Informacija apie pacientą turi būti teikiama, jeigu tai yra privaloma pagal įstatymus. –ar šitas straipsnis yra taikomas ir visuomenės sveikatos specialistui? (jis nėra asmens sveikatos specialistas) – **pagal šį dokumentą duomenų negalima pateikti ir mokytojams, bet jis taikytinas asmens sveikatos priežiūros specialistams ar ir visuomenės sveikatos specialistams. Visuomenės sveikatos specialistai dirba biure – sveikatos priežiūros įstaigoje.**
- LR sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. 552 “Dėl asmens sveikatos paslapties kriterijų” (Žin., 1999, Nr. 109-3195). 1. **Asmens sveikatos (medicininės) paslapties saugojimas, arba konfidencialumas - tai sveikatos priežiūros darbuotojų pareiga be pacientų ar jų atstovų sutikimo neatskleisti informacijos apie paciento sveikatos būklę, diagnozę, prognozę, gydymą ir kitus asmeninio pobūdžio faktus, kuriuos sveikatos priežiūros darbuotojai sužinojo atlikdami profesines ar darbo pareigas – vėl gi, ar taikoma visuomenės sveikatos priežiūros specialistui?**

Sveikatos priežiūros specialistai visų pirma privalo vadovautis jų veiklą reglamentuojančiais teisės aktais, taip pat kitais teisės aktais reglamentuojančiais informacijos apie pacientus kaupimą ir naudojimą. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 10 str. nustato, kad asmens duomenis apie asmens sveikatą (jos būklę, diagnozę, prognozę, gydymą ir kt.) gali tvarkyti įgaliotas sveikatos apsaugos sistemos darbuotojas. Asmens sveikatos paslaptis turi būti saugoma pagal Civilinį kodeksą, pacientų teises

reglamentuojančius įstatymus ir kitus teisės aktus. Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 26 str. 4 d. nurodyta, kad visos traumos ir nelaimingi atsitikimai registruojami Traumų ir nelaimingų atsitikimų stebėsenos informacinėje sistemoje. Traumų ir nelaimingų atsitikimų stebėsenos informacinės sistemos valdytoja yra Sveikatos apsaugos ministerija arba jos įgaliota institucija, tvarkytoja – Sveikatos apsaugos ministerijos įgaliota institucija, kuri yra atsakinga už informacinės sistemos duomenų tvarkymą ir jų saugą, tinkamą šios informacinės sistemos funkcionavimą ir priežiūrą, duomenų teikėjai – juridiniai ir fiziniai asmenys, turintys licenciją verstis sveikatos priežiūros veikla, kitos valstybės institucijos, pagal kompetenciją dalyvaujančios vykdant traumų ir nelaimingų atsitikimų stebėseną.

Jeigu visuomenės sveikatos priežiūros specialistai, ar kiti asmenys, sužino apie vaiką, kuris galimai nukentėjo nuo nusikalstamos veikos ir dėl to jam gali reikėti pagalbos, privalo pranešti apie tai policijai ir (ar) savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui, tokia nuostata įtvirtinta Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 43 str. 4 d. Jei visuomenės sveikatos priežiūros specialistui reikalinga informacija apie pacientą, sveikatos priežiūros įstaigai pateikia raštišką prašymą, antspauduotą ir pasirašytą institucijos vadovo. Prašyme turi būti nurodomas norimos gauti informacijos pobūdis bei jos panaudojimo tikslas. Informacijos apie pacientą teikimo sąlygos nustatytos Sveikatos apsaugos ministro 2001 m. vasario 1 d. įsakyme. Nr. 65.

Visuomenės sveikatos priežiūros specialistų teisės naudojant informaciją apie pacientą skiriasi nuo asmens sveikatos priežiūros specialisto. Gauti informaciją apie pacientą galima gauti sveikatos priežiūros įstaigai pateikus raštišką prašymą, nurodžius, norimos gauti informacijos pobūdį bei jos panaudojimo tikslą. Visuomenės sveikatos priežiūros specialistai minėtą informaciją gali naudoti visuomenės sveikatos priežiūros įstatyme numatytoms funkcijoms įgyvendinti ir tikslams pasiekti. Atvejais, kuomet yra nukentėję nepilnamečiai pacientai, specialistai privalo apie tai pranešti policijai ir (ar) savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui.

Priklausomybės

9. Kur gali pagalbos kreiptis tėvai/mokyklos specialistai kai dėl alkoholio vartojimo rimtų problemų turi 12 metų, ar jaunesnis paauglys?

Atsakymas. Lietuvos Respublikoje draudžiama parduoti alkoholinius gėrimus asmenims, jaunesniems kaip 18 metų (Alkoholio kontrolės įstatymo 4 str. 3 p.).

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas numato, kad Tėvai ar kiti teisėti vaiko atstovai privalo sudaryti sąlygas vaikui augti, vystytis ir tobulėti, turi auklėti savo vaikus humaniškai, dorais žmonėmis. Jeigu tėvai nesirūpina savo vaikų sveikata, jų tinkamu auklėjimu, priežiūra, ugdymu, tinkamų buitinių sąlygų sudarymu ir kita, tai reiškia, jog jie nevykdo savo konstitucinės pareigos, tokiais atvejais įstatymų leidėjas yra įtvirtinęs tėvų valdžios apribojimo institutą (Civilinio kodekso 3.180 str.)

Visų pirma, jei 12 metų ar jaunesnis vaikas vartoja alkoholį, tai yra vaikų nepriežiūros ir tėvų atsakomybės klausimas. Tačiau, jeigu vis tik iškilo tokia problema, apie tai turėtų būti pranešama savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui.

10. Mokytojai įtaria, kad mokinys apsvaigęs nuo nelegalių narkotinių medžiagų (pvz. heroino). Pranešė tėvams, tėvai teigia, kad mokytojai išsigalvoja ir atsisako atvykti į mokyklą. Kokie galimi mokyklos darbuotojų veiksmai?

Atsakymas. Kilus įtarimui, kad vaikas mokykloje yra apsvaigęs nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų mokytojas privalo mokyklos nustatyta tvarka informuoti tėvus (globėjus, rūpintojus) apie jų vaiko būklę. (Švietimo įstatymo 49 str. 2 d. 7 p.).

Taip pat apie narkotinių ar psichotropinių medžiagų mokykloje faktą reikėtų pranešti apie tai policijai ir (ar) savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 43 str. 4 d.). Vaikas turi būti apsaugotas nuo neteisėto narkotinių, nuodingųjų, kitų stipriai organizmą veikiančių priemonių bei medžiagų vartojimo, tokių priemonių bei medžiagų gaminimo, jų pardavinėjimo ar kitokio platinimo (Įstatymo 45 str. 1 d.).

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas nurodo, kad įtarus, kad vaikas vartoja psichoaktyvias medžiagas, pagalba galima kreiptis į savivaldybės sveikatos priežiūros įstaigose įsteigtus Psichikos sveikatos centrus. Šiuose centruose vykdoma ambulatorinė psichikos sveikatos priežiūra, teikiama socialinė pagalba psichikos ir elgesio sutrikimų turintiems žmonėms bei jų šeimos nariams.

Taip pat reikia atkreipti dėmesį, kad neteisėta gamyba, perdirbimas, įgijimas, laikymas, gabenimas ar siuntimas narkotinių ar psichotropinių medžiagų užtraukia baudžiamąją atsakomybę.

11. Kilo įtarimas, kad mokinys vartoja psichoaktyvias medžiagas. Kaip mokykloje dirbantiems specialistams tai patikrinti? Ar mokykloje dirbantis specialistas gali atlikti testą narkotikų vartojimui nustatyti?

Atsakymas. Jei kilo įtarimas, kad mokinys vartoja psichoaktyvias medžiagas, mokykloje dirbantys specialistai gali būti nekompetentingi (neturėti specialių medicininių žinių ar reikalingos laboratorinės įrangos) tokiam faktui nustatyti, todėl reikia pranešti apie tai policijai ir (ar) savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 43 str. 4 d.)

12. Mokykloje dirbantis specialistas pagauna mokinį rūkantį žolę ar vartojantį kitas narkotines medžiagas. Ar mokykloje dirbantis specialistas, mokyklos administracijos atstovas turi imtis kokių nors teisinių priemonių? Jeigu taip, kokių?

Atsakymas. Kilus įtarimui, kad vaikas mokykloje yra apsvaigęs nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų mokytojas privalo mokyklos nustatyta tvarka informuoti tėvus (globėjus, rūpintojus) apie jų vaiko būklę. (Švietimo įstatymo 49 str. 2 d. 7 p.).

Taip pat apie narkotinių ar psichotropinių medžiagų mokykloje faktą reikėtų pranešti apie tai policijai ir (ar) savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 43 str. 4 d.). Vaikas turi būti apsaugotas nuo neteisėto narkotinių, nuodingųjų, kitų stipriai organizmą veikiančių priemonių bei medžiagų vartojimo, tokių priemonių bei medžiagų gaminimo, jų pardavinėjimo ar kitokio platinimo (Įstatymo 45 str. 1 d.).

13. Diskotekos metu mokinys perdozavo narkotinių medžiagų, kviečiama greitoji medicinos pagalba. Ar mokyklos administracija turi imtis kokių nors teisinių priemonių? Jeigu taip, kokių?

Atsakymas. Jei vaikas mokykloje yra apsvaigęs nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų (jų perdozavo) mokytojas privalo mokyklos nustatyta tvarka informuoti tėvus (globėjus, rūpintojus) apie jų vaiko būklę. (Švietimo įstatymo 49 str. 2 d. 7 p.).

Taip pat apie narkotinių ar psichotropinių medžiagų mokykloje vartojimo faktą reikėtų pranešti policijai ir (ar) savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 43 str. 4 d.). Vaikas turi būti apsaugotas nuo neteisėto narkotinių, nuodingųjų, kitų stipriai organizmą veikiančių priemonių bei medžiagų vartojimo, tokių priemonių bei medžiagų gaminimo, jų pardavinėjimo ar kitokio platinimo (Įstatymo 45 str. 1 d.).

14. Mokykloje dirbantis specialistas pagauna mokinį prekiaujant / platinant narkotines medžiagas mokykloje. Ar mokykloje dirbantis specialistas, mokyklos administracijos atstovas turi imtis kokių nors teisinių priemonių? Jeigu taip, kokių?

Atsakymas. Baudžiamojo kodekso 260 str. nustato, kad tam, kas neteisėtai gamino, perdirbo, įgijo, laikė, gabenė ar siuntė narkotines ar psichotropines medžiagas turėdamas tikslą jas parduoti ar kitaip platinti arba pardavė ar kitaip platino narkotines ar psichotropines medžiagas, kyla baudžiamoji atsakomybė. Pagal šį straipsnį atsako asmuo kuriam iki nusikaltimo padarymo buvo suėję šešiolika metų.

Apie narkotinių ar psichotropinių medžiagų mokykloje platinimo faktą reikėtų pranešti policijai ir (ar) savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 43 str. 4 d.). Vaikas turi būti apsaugotas nuo neteisėto narkotinių, nuodingųjų, kitų stipriai organizmą veikiančių priemonių bei medžiagų vartojimo, tokių priemonių bei medžiagų gaminimo, jų pardavinėjimo ar kitokio platinimo (Įstatymo 45 str. 1 d.).

Jei vaikas mokykloje pagaunamas platinant narkotines ar psichotropines medžiagas, mokytojas privalo mokyklos nustatyta tvarka informuoti tėvus (globėjus, rūpintojus) apie vaiko elgesį. (Švietimo įstatymo 49 str. 2 d. 7 p.).

Atsižvelgiant į tai, kad narkotikų platinimas yra kriminalinis nusikaltimas mokytojui ar mokyklos administracijos atstovai į tokios veiklos apraiškas privalo reaguoti nedelsiant, pranešdami apie tai policijai vaiko teisių apsaugos skyriui ir vaiko tėvams (atstovams).

15. Ar mokykloje dirbantis specialistas, mokyklos administracijos atstovas gali, kilus įtarimui, apieškoti mokinį dėl narkotinių medžiagų laikymo?

Atsakymas. Mokykla privalo užtikrinti sveiką, saugią, užkertančią kelią smurto, prievartos apraiškoms ir žalingiems įpročiams aplinką, ugdymo, mokymo, studijų, švietimo programų vykdymą, atvirumą vietas bendruomenei, mokymo sutarties sudarymą ir sutartų įsipareigojimų vykdymą, geros kokybės švietimą (Švietimo įstatymo 43 str. 11 d.).

Kilus įtarimui, kad mokinys turi narkotinių ar kitų teisės aktais uždraustų medžiagų mokyklos darbuotojas ir (ar) Mokyklos vadovas arba jo įgaliotas asmuo turi teisę prašyti mokinio parodyti jo asmeninius daiktus. Mokinio daiktai negali būti tikrinami negavus jo sutikimo ir (ar) jam nedalyvaujant. Jeigu mokinys sutinka parodyti savo asmeninius daiktus, parodymo metu turi dalyvauti mažiausiai du Mokyklos darbuotojai, vienas iš jų – Mokyklos vadovas arba jo įgaliotas asmuo. Paašikėjus, kad mokinys turi draudžiamų daiktų,

apie tai nedelsiant informuojami mokinio tėvai (globėjai, rūpintojai) arba bent vienas iš jų ir, esant būtinybei, teritorinė policijos įstaiga.

Jei mokinys nesutinka parodyti daiktų, apie įtarimus dėl draudžiamų daiktų turėjimo nedelsiant informuojami mokinio tėvai (globėjai, rūpintojai) arba bent vienas iš jų ir jie kviečiami atvykti į Mokyklą. Jiems nesutikus atvykti ir (ar) neatvykus nustatytu laiku, taip pat esant būtinybei, apie įtarimus dėl draudžiamų daiktų turėjimo nedelsiant informuojama teritorinė policijos įstaiga. Kol atvyks dėl mokinio daiktų patikrinimo iškviešti asmenys, mokinys turi būti prižiūrimas Mokyklos vadovo paskirto Mokyklos darbuotojo.

Plačiau apie poveikio priemonių taikymą netinkamai besielgiantiems mokiniams, galima sužinoti Rekomendacijose, patvirtintose Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 28 d. įsakymu Nr. V-1268, kurios suderintos Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2012 m. rugpjūčio 28 d. raštu Nr. (1.19.-2012-1742)-2-1243.

16. Žiniasklaida susidomi, pavyzdžiui, diskotekoje perdozavusio mokinio istorija. Kokią informaciją mokykloje dirbantys specialistai tokiu, ar panašiu atveju gali suteikti žurnalistams?

Atsakymas. Žiniasklaidai susidomėjus informacija apie mokykloje renginio metu perdozavusį narkotikų mokinį, informacija turi būti teikiama įstatymų nustatyta tvarka. Situacija kuomet perdozuoja mokinys susijusi su informacija apie nepilnamečio asmens sveikatą.

Mokykla neturėtų suteikti konkrečios informacijos apie įvykį žiniasklaidos priemonėms be nepilnamečio asmens tėvų (globėjų) sutikimo. Informacija apie asmens sveikatos būklę laikoma konfidencialia. Be paciento sutikimo teisės aktų nustatyta tvarka konfidenciali informacija gali būti suteikiama valstybės institucijoms, kurioms Lietuvos Respublikos įstatymai suteikia teisę gauti konfidencialią informaciją apie pacientą.

17. Pas gydytoją psichiatrą kreipiasi 14 metų vaikas/mergina, kuriam nustatoma priklausomybės diagnozė. Ar gydytojas turi apie diagnozę pranešti jaunuolio tėvams?

Nepilnamečiam pacientui iki 16 metų sveikatos priežiūra teikiama tik su jo atstovų sutikimu, išskyrus būtinosios medicinos pagalbos paslaugų teikimo atvejus. Sveikatos priežiūros specialistai visais atvejais turi parinkti tokius diagnostikos ir gydymo metodus, kurie labiausiai atitiktų nepilnamečio interesus, atsižvelgdami pirmiausia į nepilnamečio, taip pat į jo atstovų valią (Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas 14 str.).

Sveikatos priežiūros specialistas privalo pranešti teisėsaugos bei kitoms įgaliotoms valstybės institucijoms apie sužalotus pacientus, kuriems žala galėjo būti padaryta nusikalstama veika (Medicinos praktikos įstatymo 10 str. 8 p.).

Atsižvelgiant į tai, kad asmeniui iki 16 metų sveikatos priežiūros paslaugos (įskaitant ir psichiatro paslaugas) gali būti teikiamos tik su atstovų (tėvų, globėjų) sutikimu psichiatras norėdamas teikti paslaugas nepilnamečiui privalėtų gauti jo tėvų sutikimą, todėl turėtų pranešti apie jo apsilankymą tėvams. Taip pat įvertinęs priklausomybės pobūdį (pvz. priklausomybė nuo narkotikų) turėtų informuoti ir teisėsaugos bei kitas įgaliotas valstybės institucijas.